

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто основні форми бухгалтерського обліку на малому підприємстві, розкрито особливості застосування загального та спрощеного плану рахунків і складання фінансової звітності на даному підприємстві, надано рекомендації відносно організації обліку на малих підприємствах.

Аннотация. Рассмотрены основные формы бухгалтерского учета на малом предприятии, раскрыты особенности применения общего и упрощенного плана счетов и составления финансовой отчетности на данном предприятии, даны рекомендации относительно организации учета на малых предприятиях.

Annotation. The basic forms of accounting for small business are studied, the peculiarities of general and simplified chart of accounts and financial reporting in this company are revealed, and recommendations regarding the organization of accounting for small businesses have been given.

Ключові слова: суб'єкт малого підприємництва, форма бухгалтерського обліку, загальний план рахунків, спрощений план рахунків, скорочена фінансова звітність.

Малий бізнес в Україні почав розвиватися порівняно недавно і має дещо низькі темпи розвитку. Становлення малого підприємництва в Україні залежить від прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень, інформаційною основою яких є дані бухгалтерського обліку. Істотною проблемою бухгалтерського обліку на малих підприємствах є ведення ними обліку тільки з метою складання звітності, тобто підприємці не приділяють належної уваги процесу обліку як джерелу інформації для себе. Тому актуальним питанням для суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб є правильне та чітке групування інформації в системі бухгалтерського обліку для його ефективного управління.

Питанням організації обліку присвячені праці таких вітчизняних вчених, як: Горяїнової Ю. С., Гури І. О., Маляревського Ю. Д. [1; 2]. Проблеми вдосконалення ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах досліджували такі вчені, як: Бондарчук Н. В., Васільєва Л. М., Дмитрієва О. Ю., Павлова Г. Є., Шарапа О. М. [3; 4].

Мета дослідження полягає у вивченні основних аспектів організації бухгалтерського обліку на малому підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес бухгалтерського обліку на малих підприємствах.

Предмет дослідження – особливості організації обліку на малих підприємствах.

Згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [5] пункту 8.2 статті 8 "Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів".

Отже, малі підприємства самостійно повинні розробляти заходи з організації бухгалтерського обліку, які необхідно відображати в наказі про облікову політику, а саме: 1) обирати форму організації бухгалтерського обліку; 2) встановлювати правила документообігу й технології обробки облікової інформації; 3) розробляти систему рахунків бухгалтерського обліку; 4) визначати системи й форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності й контролю господарських операцій.

Особливості організації бухгалтерського обліку на малому підприємстві наведені в таблиці.

Таблиця

Особливості організації бухгалтерського обліку на малому підприємстві

Специфічні риси	Характеристика
Використання спеціальних форм бухгалтерського обліку	Окрім меморіально-ордерної, журнально-ордерної та автоматизованої форми бухгалтерського обліку суб'єкти малого підприємництва можуть використовувати просту та спрощену форми
Застосування спеціального Плану рахунків	Мале підприємство у своїй діяльності може використовувати загальний або спрощений План рахунків
Особливості складання фінансової звітності	Складання фінансової звітності на малому підприємстві регламентується П(С)БО 25; підприємство подає скорочену квартальну та річну фінансову звітність

Малі підприємства можуть застосовувати просту, спрощену, меморіально-ордерну, журнально-ордерну та автоматизовану форми бухгалтерського обліку [1].

Взагалі, вони мають право пристосовувати реєстри бухгалтерського обліку до особливостей своєї діяльності. Однак при формуванні реєстрів малі підприємства повинні дотримуватись єдиних методологічних основ обліку, перш за все, принципу подвійного запису господарських операцій і взаємозв'язку даних аналітичного і синтетичного обліку, відображення всіх господарських операцій у реєстрах обліку на основі первинних документів.

Проста форма бухгалтерського обліку застосовується малими підприємствами з незначним документооборотом (кількістю господарських операцій), які здійснюють діяльність щодо виконання нематеріаломістких робіт і послуг. При використанні даної форми узагальнення інформації про господарські операції здійснюють у Журналі обліку господарських операцій і Відомості 3-м. Журнал ведеться щомісячно, а записи в ньому здійснюються в хронологічному порядку. У журналі вказуються обороти по дебету і кредиту кожного субрахунку та сальдо на початок і кінець місяця [6].

Спрощена форма бухгалтерського обліку передбачає систематизацію облікової інформації у Відомостях з № 1-м по 5-м, а узагальнюючим реєстром є Оборотно-сальдова відомість [6].

Оборотно-сальдову відомість складають щомісяця, використовуючи для записів дані за дебетом і кредитом кожного рахунку окремо, заповнюють перенесенням кредитових оборотів із реєстрів бухгалтерського обліку в дебет відповідних рахунків.

Меморіально-ордерна форма обліку використовується підприємствами державної форми власності. Вона передбачає застосування книжкових і карткових облікових реєстрів, відомостей синтетичного й аналітичного обліку, меморіальних ордерів [2, с. 90].

Журнально-ордерна форма обліку передбачає накопичування і систематизацію даних первинних документів безпосередньо в реєстрах синтетичного й аналітичного обліку і застосування журналів-ордерів, що ведуться за кредитом синтетичних і дебетом кореспондуючих рахунків, та відомостей з перенесенням підсумків у головну книгу для узагальнення даних журналів і відомостей [1, с. 90].

Автоматизована форма ґрунтується на використанні програмних продуктів, що дозволяють автоматично і безупинно виконувати обліково-обчислювальні роботи, накопичувати інформацію про здійснення господарських операцій, формувати допоміжні документи і звітність з синтетичного обліку [1, с. 90].

Проста і спрощена форми бухгалтерського обліку мають рекомендований характер ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах. При застосуванні даних форм мале підприємство повинне використовувати спрощений План рахунків бухгалтерського обліку.

Взагалі, підприємства малого бізнесу в своїй діяльності можуть використовувати:

1) План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом МФУ № 291 від 30.11.99, тобто загальний План рахунків;

2) План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва: Наказ МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 [7] – спрощений План рахунків.

Відмінністю спрощеного Плану рахунків від загального є використання тільки синтетичних рахунків, до речі, їх кількість становить 25. При цьому облік і узагальнення інформації про позабалансові активи й зобов'язання ведеться підприємствами з використанням позабалансових рахунків класу 0, що передбачені загальним Планом рахунків.

Особливостями спрощеного Плану рахунків можна вважати такі: використання синтетичних рахунків першого порядку для обліку цілого класу активів, зобов'язань або капіталу (наприклад рахунок 10 "Основні засоби", 11 "Інші необоротні матеріальні активи", 12 "Нематеріальні активи" основного плану рахунків); при застосуванні спрощеного Плану рахунків рахунки 8 класу не використовуються в процесі обліку; для обліку доходів та витрат передбачено використання рахунків 7 і 9 класу [8]. Але бухгалтерія підприємства все одно повинна розробляти ряд субрахунків для окремих синтетичних рахунків. Це зумовлено необхідністю деталізації інформації про доходи та витрати з метою подальшого складання фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва.

Згідно з П(С)БУ 25 "Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва" від 25.02.2000 р. № 39 [9] малі підприємства подають скорочену квартальна і річну фінансову звітність, яка складається з Балансу (форма № 1-м) та Звіту про фінансові результати (форма № 2-м). При цьому суб'єкти малого підприємництва можуть вести облік необоротних активів тільки за первісною вартістю, без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості; не створювати забезпечення наступних витрат і платежів, а визнавати відповідні витрати у періоді їх фактичного понесення; визнавати витрати і доходи з урахуванням вимог Податкового кодексу України; поточну дебіторську заборгованість включати до підсумку балансу за її фактичною сумою.

Скорочена фінансова звітність малого підприємства дещо спрощує процес її складання порівняно з фінансовою звітністю звичайного підприємства. Визначення витрат і доходів за Податковим кодексом сприяє наближенню бухгалтерського й податкового обліку, що є позитивною ознакою.

Таким чином, для належної організації бухгалтерського обліку на малому підприємстві уповноваженим органам потрібно обрати оптимальну форму бухгалтерського обліку залежно від характеру та обсягу виробництва. Проте на підприємстві керівництво має право розробляти власні реєстри з дотриманням вимог чинного законодавства. Скорочення і спрощення обліку на малому підприємстві можливе до певної межі і є не завжди доцільним. У зв'язку з цим поряд із прагненням найменших витрат часу на його ведення, треба забезпечити діючі вимоги щодо організації обліку, визначені нормативними актами. Застосування спрощеного Плану рахунків на підприємстві

не відображає повної інформації необхідної для складання звітності, тому уповноважені органи підприємства повинні розробляти власний план рахунків з використанням субрахунків. Складання спрощеної фінансової звітності дозволить скоротити втрати часу на бухгалтерський облік.

Наук. керієн. Писарчук О. В.

Знання, 2004. – 541 с. 3. Васильєва Л. М. Основи організації обліку на малих підприємствах [Електронний ресурс] / Васильєва Л. М., Бондарчук Н. В., Павлова Г. Є. // Інноваційна економіка. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_5/108.pdf. 4. Шарапа О. М. Спрощений облік на малих підприємствах: переваги та недоліки / Шарапа О. М. // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2009. – № 21. – С. 143–147. 5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 6. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ МФУ від 15.06.2011 № 422 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1023.1005.0>. 7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва : Наказ МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389-01>. 8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ МФУ від 30.11.99 № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893>. 9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва" від 25.02.2000 р. № 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.